

Sekojošiem žurnālistu protestiem, 17. jūlijā Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome (NEPLP) nolēma apturēt savu 6. jūlija lēmumu par Latvijas Radio 5 (Pieci.lv) programmas gada plāna izmaiņām. Savu jauno lēmumu NEPLP skaidroja klasiski – totāli neveiksmīgas komunikācijas dēļ noticis pārpratums. Var jau būt, ka žurnālistu iebildumu pamatā tiešām ir NEPLP komunikācijas vienvirziena raksturs. Tomēr šķiet, ka žurnālistus vairāk uztrauc lēmuma nepilnības pēc būtības.

Redakcionālās neatkarības pārkāpšana, gada plānu sasteigta maiņa gada vidū un citi tiesiski apšaubāmi momenti ir kritikas pamatā. Lēmums apturēt prettiesisku lēmumu nepadara to par likumīgu – tā ir aksioma, kas šajā mediju uzrauga un sabiedriskā medija strīdā ir jāņem vērā.

Visskaļākie protesti izskanējuši par lēmumu uzdot Pieci.lv, veidojot programmu, iekļaut tajā vismaz 80% Latvijas autoru mūzikas darbu. Iepriekšējais noteikums – vismaz 35% Latvijas autoru darbu latviešu valodā. Viens no NEPLP argumentiem ir popularizēt latviešu autoru mūziku un latviešu valodu jauniešu vidū, tādējādi paceļot arī LR5 reitingu. Šeit loģika nelīmējas kopā – profesionāli mūzikas apskatnieki, tostarp mūzikas industrijas pārstāvji, prognozē radio reitingu kritumu, ja NEPLP plāns tiktu īstenots. Līdz ar to lēmums un tā motivācija neatklāj būtiskāko – kādi ir lietderības apsvērumi lēmumam, kas potenciāli var novest pie Pieci.lv slēgšanas.

Ar savu lēmumu NEPLP ir arī riskējusi būtiski pārkāpt Eiropas Savienības pamatprincipus. Eiropas Komisija ir atzinusi, ka mūzikas kvotu ieviešana noved pie preču un pakalpojumu brīvas kustības ierobežošanas, tādējādi ierobežojot citu dalībvalstu mākslinieku piekļuvi Latvijas vietējām radiostacijām. Vienīgais pieļaujams attaisnojums šādam ierobežojumam ir vispārējo interešu mērķa sasniegšana, kā, piemēram, nacionālās kultūras identitātes un valodas stiprināšana un popularizēšana.

ES Tiesa ir noteikusi, ka valsts oficiālās valodas aizsargāšana un saglabāšana ir pietiekams iemesls, lai šāds kvotas ierobežojums tiktu attaisnots, jo arī kultūras daudzveidības veicināšana ir viens no ES pamatprincipiem. Taču konkrētajā gadījumā lēmums nevienā punktā nerunā par latviešu valodas vai kultūras saglabāšanu, bet nesaprotamu iemeslu dēļ atsaucas uz faktu, ka Latvijas Radio 2 spēj piesaistīt plašāku jauniešu auditoriju. Tomēr pat tad, ja NEPLP noteic brīvo tirgu ierobežojošus pasākumus, tiem ir jāatbilst samērīguma principam. Salīdzinot ar citām ES valstīm, kur vietējās mūzikas kvotas procentuāli variē starp 20% un 35%, ir jāapsver, vai tiešām 80% ieviešana ir mazākais iespējamais ierobežojums attiecīgajā situācijā un vai vēlmais efekts nevarētu tikt panākts ar maigāku jeb mazāk ierobežojošu rīcības instrumentu piemērošanu. Pirms tam gan NEPLP jātiec skaidrībā, kāds ir šis vēlmais efekts.

Vietējās mūzikas kvotas izmaiņas ir aizēnojušas citus sevišķi bīstamus NEPLP pieļautos pārkāpumus. Lēmums nepiedodami iejaucas Latvijas Radio redakcionālajā neatkarībā. NEPLP nav tiesību izlemēt, ka Pieci.lv nedrīkstēs turpmāk veidot Latvijas Top-40. NEPLP arī nav tiesību pieprasīt, lai Pieci.lv neiepažīstinātu ar jaunākajām pasaules mūzikas tendencēm vai neizteiktu kritiku par notiekošo pasaules mūzikā.

Tāpat NEPLP nedrīkst uzdot Pieci.lv sadarboties ar LTV "Supernova" veidotājiem. Visi šie jautājumi ir radio redakcijas kompetencē. Iejaukšanās šajā kompetencē ir rupjš Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma pārkāpums, kas noteic, ka sabiedriskie elektroniskie plašsaziņas līdzekļi ir redakcionāli neatkarīgi, finansiāli patstāvīgi un darbojas sabiedrības interesēs.

Visbeidzot, NEPLP arī pēc formas ir rīkojusies apšaubāmi. Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums skaidri noteic, ka NEPLP, "konsultējoties ar sabiedriskajiem elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem, izstrādā un apstiprina sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmu gada plānus". Pirmkārt, gada plāni nozīmē tieši to, ko nozīmē, – vasaras vidū gada plānus būtiski negroza. Tas neatbilst ne likumam, ne labas pārvaldības principam. Otrkārt, un galvenokārt, minētā norma paredz pienākumu pirms gada plāna izstrādes konsultēties ar sabiedrisko mediju. Pēc publiski pieejamām ziņām secināms, ka šoreiz NEPLP konsultācijas ar Latvijas Radio vadību un darbiniekiem nav notikušas.

Tomēr konsultēšanās pienākums nav formalitāte, ko var paslaucīt zem paklāja, bet ir būtiska mediju neatkarības cieņas izpausme. Ja konsultācijas pēc būtības nav notikušas, šādu lēmumu nevar uzskatīt par tiesisku.

Līdz ar to NEPLP, apturot prettiesisku lēmumu, nepadara to par tiesisku. Tikai lēmumu atceļot, ir iespējams novērst pieļautos fundamentālos defektus.

Andris Tauriņš

zvērīnāts advokāts, "Sorainen"

<http://www.delfi.lv/news/comment/comment/andris-taurins-neplp-lemums-par-piecilv-ir-apturets-tomer-defekti-paliek.d?id=49064277>